

ЕКОНОМІКА і ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІГРАФІЇ і ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ

УДК 655.0025

Ю. О. БАРНИЧ

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ В ГАЛУЗІ НАУКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ НА ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Основними питаннями усіх суспільно-економічних формацій є питання економії часу, підвищення продуктивності праці. Оскільки сама праця має суспільний характер, ці питання необхідно розглядати у зв'язку з конкретними суспільними формами, в яких вони виникають.

В умовах приватної власності на засоби виробництва власника виробництва цікавить не економія праці взагалі, а економія живої праці, яка оплачується. Тільки при соціалізмі закон економії часу набуває безумовного значення. В. І. Ленін вказував, що соціалізму, його організації суспільної праці властивий свідомий і масовий рух вперед, до вищої, порівняно з капіталістичною, продуктивності праці і на базі досягнутої капіталізмом. Вся практика соціалістичного будівництва повністю це підтвержує.

Вкажемо, що царська Росія в період свого найвищого економічного піднесення у 1913 р. відставала від США по продуктивності праці в 9 разів, по об'єму випущеної продукції в 14 разів, а по виробництву продукції на душу населення в 38 разів.

Перемога соціалізму в нашій країні, виникнення в зв'язку з цим нових виробничих відносин створили передумови для неухильного росту продуктивності праці. Порівнюючи з 1913 р., в 1966 р. продуктивність праці в промисловості СРСР зросла майже в 15 разів, а за окремі періоди цей ріст був таким: за роки 1-ї п'ятирічки на 41%, за роки 2-ї п'ятирічки на 82%, за воєнні роки і 4-ту п'ятирічку на 37%, за 5-ту п'ятирічку на 44%, а за семирічку (1959—1965 рр.) на 42%.

Темпи росту продуктивності праці, досягнуті в нашій країні, не можуть бути досягнені в жодній з капіталістичних країн. Для підтвердження наводимо темпи росту продуктивності праці по роках в окремих країнах (у %):

Країни	1913	1928	1937	1940	1960	1963
СРСР	100	120	318	422	1139	1320
США	100	137	146	160	297	342
Англія	100	94	113	105	160	173
Франція	100	105	129	114	236	264

За даними радянських економістів темпи росту суспільної продуктивності праці в СРСР в 1951—1962 рр. перевищували темпи її росту в США в 3,5, в Англії в 4,9 раза, у Франції в 2 рази, в Японії в 1,1, у Канаді в 3,8 раза. Ще вищі темпи росту передбачені на наступні роки.

Відзначимо, що ріст продуктивності праці в СРСР досягається цілком іншими шляхами, ніж у капіталістичних країнах. Сама природа соціалістичного ладу не допускає застосування методів, прийнятих в капіталістичному світі: звірячої експлуатації робітничого класу, виснажливої напруженості праці і т. д.

В. І. Ленін вказував, що соціалізм повинен своїми, властивими тільки йому методами здійснити рух вперед, до вищої в порівнянні з капіталістичним світом продуктивності праці. Ця вказівка В. І. Леніна виконувалась і виконується.

Серед факторів підвищення продуктивності праці одним з головних є удосконалення її організації, що полягає в сукупності заходів, направлених на планомірне і найбільш доцільне використання праці. Важливо, щоб організація праці базувалась на останніх досягненнях науки і техніки, ці досягнення постійно застосовувались на кожному підприємстві, в кожному цеху, на кожній ділянці і робочому місці з ціллю найбільш раціонального використання устаткування і робочого часу, полегшення і покращення умов праці і підвищення на цій основі її продуктивності.

Рух за наукову організацію праці (НОП) в нашій країні виник в перші роки радянської влади. Була створена широка сітка науково-дослідних інститутів, відділів і лабораторій, які вирішували конкретні питання організації праці, базуючись на нових досягненнях науки і техніки. Питаннями НОП займалися такі видатні діячі Комуністичної партії і Радянського уряду, як В. В. Куйбишев, Ф. Е. Дзержинський, Г. М. Кржижанівський та ін. В ці роки було видано радянськими авторами ряд книг по НОП, які не втратили своєї актуальності і в наш час. Це роботи П. М. Керженцева («Боротьба за час», «Принципи організації» та ін.), А. К. Гастева («Як потрібно працювати», «Нормування та організація праці» та ін.) і ін.

Боротьба за наукову організацію праці, розробка і впровадження планів НОП велась в усіх галузях промисловості. Велика робота в області НОП велась і на поліграфічних підприємствах.

Однак масовий рух за НОП, що виник за життя В. І. Леніна, в 30-ті роки послабився. Це послужило основою для неправильного висновку, зробленого деякими авторами, що після 30-х років у нас в країні питаннями НОП не займалися.

З цим погодитись не можна. І про це переконливо свідчить боротьба за оволодіння передовими методами і прийомами роботи, стахановський рух, впровадження поточних методів організації виробництва, все ширше впровадження багатоверстатного обслуговування, вивчення і узагальнення передових прийомів роботи та ін.

Питанням організації праці на всіх етапах нашого будівництва приділялась певна увага. В той же час необхідно признати, що ці питання не завжди розглядались комплексно і не охоплювали все коло проблем НОП, розробки велась не завжди на достатньо високому науковому рівні, що привело до відставання НОП від завдань створення матеріально-технічної бази комунізму.

Це стало однією з причин деякого сповільнення темпів росту продуктивності праці в 1961—1965 рр.

В 60-х роках рух за НОП розгорнувся в нашій країні з новою силою. Він охопив і поліграфічну промисловість. В науково-дослідних інститутах було створено відділи наукової організації праці, організовано ряд науково-дослідних станцій НОП, створено відділи на підприємствах. З'явилися видання, які висвітлюють досвід роботи в області НОП на поліграфічних підприємствах, проводяться наради і конференції. В 1967 р. була проведена Всесоюзна нарада з наукової організації праці. Вона підвела підсумки роботи в області НОП, сформулювала нові завдання, дала чітке визначення НОП, виходячи з завдань і змісту роботи в цій області на сучасному етапі.

В рекомендаціях Всесоюзної наради з НОП розкрито зміст робіт в цій області і показано основні напрямки: раціональний розподіл і кооперація праці; удосконалення організації і обслуговування робочих місць; розповсюдження передових прийомів і методів праці; підготовка

та підвищення кваліфікації кадрів; нормування праці; покращання умов праці; виховання робітників і службовців в дусі свідомого і творчого відношення до праці, суворого дотримання державної і трудової дисципліни.

Зупинимося коротко на кожному з вказаних напрямків з метою визначення завдань, які необхідно вирішувати по кожному з них.

РАЦІОНАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ І КООПЕРАЦІЯ ПРАЦІ

Наукова організація праці немислима без раціонального розподілу праці і кооперації її, без правильного розміщення робітників на підприємствах.

Розподіл і кооперація праці на підприємствах зустрічаються в різних формах і постійно змінюються в залежності від багатьох факторів: техніки, спеціалізації підприємства, обсягу випуску продукції, способу організації виробничого процесу та ін. З розвитком виробництва, технічним прогресом на підприємстві виникає необхідність в постійній зміні розподілу праці і удосконаленні взаємозв'язку між учасниками виробничого процесу — кооперації. В протилежному разі — неминучі втрати робочого часу, простої устаткування.

Існуючий розподіл праці на поліграфічних підприємствах ще не в повній мірі відповідає сучасним вимогам. Дані наших спостережень на різних підприємствах показують, що в результаті недоліків у розподілі праці часто простояє устаткування, особливо це стосується нововведеного складного устаткування (агрегатів, автоматів, автоматичних ліній), простояють робітники. Не завжди робітник виконує роботу, що відповідає його кваліфікації: висококваліфікованому робітнику доручається виконання операцій, що не вимагають високої кваліфікації.

Візьмемо, наприклад, верстку — операцію, на якій розподіл праці склався протягом багатьох десятиків років. Чи є необхідність, щоб на крупних підприємствах верстальник виконував усі функції, починаючи від підбору гранок і кінчаючи обв'язкою та відкладанням полос? Можливо, раціонально робітнику високої кваліфікації доручити тільки процес верстки, а допоміжні операції — менш кваліфікованому робітнику. Це та інші питання вимагають дальшого вивчення.

А чи вирішені всі питання раціонального розподілу праці між інженерно-технічними працівниками? Вивчення розподілу обов'язків серед працівників цієї категорії на друкофсетній фабриці «Атлас» у м. Львові показало, що багато функцій дублюється, багато часу витрачається на виконання другорядних робіт, які не вимагають спеціальної підготовки і т. п. Це питання також вимагає дослідження.

Розподіл праці не можна розглядати і удосконалювати без урахування кооперації — встановлення раціонального взаємозв'язку між учасниками виробничого процесу.

Відомо, що з удосконаленням організації виробництва, впровадженням нової техніки і технології все тіснішими стають зв'язок і залежність учасників виробництва, все більшого значення набувають колективні форми організації праці. Певна робота в цій області на поліграфічних підприємствах проводиться. Однак необхідно ще багато зробити: узагальнити досвід підприємств різних типів (крупносерійного, серійного і малосерійного), вивчити можливості створення нових бригад та розв'язати питання удосконалення діючих — від спеціалізованих бригад на ряді процесів переходити до комплексних, від змінних — до наскрізних (добових). Це забезпечить ріст продуктивності праці, підвищення ефективності виробництва.

Важливе значення для поліграфічних підприємств має більш широке застосування багатостанкового обслуговування, суміщення професій і спеціальностей.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ. РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ПЕРЕДОВИХ ПРИЙОМІВ ТА МЕТОДІВ ПРАЦІ

Слід відзначити, що в цій області проводиться значна робота в більшості друкарень крупносерійного та серійного типів. Займаються цими питаннями відділи науково-дослідних інститутів поліграфічної промисловості, учбові інститути, відділи праці і зарплати союзного і республіканського Комітетів по пресі. Можна відмітити дослідження по створенню типових організацій робочих місць, які проводяться у відділі НОП ВНДІПП. Цікаві роботи в цьому напрямку проводять відділи НОП УНДІППу. Разом з тим необхідно відмітити недоліки цих робіт в області НОП, а саме:

1. Роботи з організації і обслуговування робочих місць часто ведуться без узгодження їх із вивченням і узагальненням передових методів і прийомів праці. І, навпаки, вивчення передових методів і прийомів праці часто не супроводжується вивченням організації робочого місця.

Ці роботи необхідно виконувати в тісному взаємозв'язку. Тільки в цьому випадку можуть бути повністю використані наявні резерви росту продуктивності праці на робочих місцях.

2. Ще недостатньо вивчається, узагальнюється і розповсюджується все передове, що досягнуто на окремих підприємствах в галузі НОП. Тому часто ми винаходимо те, що давно застосовується на інших підприємствах, не використовуюємо повністю наших можливостей.

В цьому напрямку багато роботи для секцій і відділень НТТ, які можуть і повинні зайнятися цими справами.

ПІДГОТОВКА І ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ

Робочі кадри для поліграфічної промисловості готуються в системі технічних училищ і в порядку індивідуального учнівства безпосередньо на підприємстві. Якщо в першому випадку підготовка кадрів в цілому задовільна, то індивідуальне навчання має ряд недоліків. Немає єдиних навчальних програм. Часто на підприємствах не складаються індивідуальні плани і графіки навчання, а якщо і складаються, то виконуються не завжди, контроль за їх виконанням недостатній.

Іноді при підготовці робочих кадрів не враховується технічний прогрес, який викликає зміну поділу праці. В результаті мають місце випадки гострої нестачі робочих кадрів для обслуговування нової техніки, перепідготовки кадрів відразу ж після закінчення їх навчання.

НОРМУВАННЯ ПРАЦІ

З організацією праці тісно пов'язане і її нормування. Лише технічно обгрунтовані норми сприяють повному використанню резервів на робочих місцях, забезпечують підвищення ефективності виробництва.

За останні роки в цьому напрямку зроблено немало: під керівництвом ВНДІППу були створені нові довідники норм. В 1964 р. проведено їх коректування. Тепер необхідна дальша робота в цій області. З нашої точки зору її необхідно вести у напрямках: 1) створення норм на нові процеси, які відсутні у довідниках; 2) перегляду діючих

норм на операціях, де змінилися умови праці, оснащення робочих місць, технологія і ін.; 3) розрахунку і запровадження комплексних норм, що впливає із завдань вдосконалення організації виробництва.

ПОКРАЩАННЯ УМОВ ПРАЦІ

Мабуть, важко знайти тепер поліграфічне підприємство, як і будь-яке інше підприємство у нашій країні, де б не покращувались умови праці. Проте у цьому напрямку ще багато роботи.

До цього часу недостатньо глибоко вивчається залежність умов праці і ефективності виробництва, вплив умов праці на людину та підвищення продуктивності праці, вибір умов праці не завжди є оптимальним. До недоліків відноситься і те, що досягнуті в цьому напрямку успіхи на окремих підприємствах повільно розповсюджуються в усій галузі. Тому назріла, на нашу думку, необхідність створення декількох спеціалізованих лабораторій, які вивчали б і узагальнювали передовий досвід та розробляли б відповідні рекомендації.

ВИХОВАННЯ РОБІТНИКІВ І СЛУЖБОВЦІВ У ДУСІ СВІДОМОГО ТА ТВОРЧОГО ВІДНОШЕННЯ ДО ПРАЦІ, НАЙСУВОРИШОГО ДОТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТА ТРУДОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Це, напевно, центральне питання наукової організації праці. Без його вирішення немислиме вирішення інших питань. Ці питання вирішуються повсякденно всім нашим життям.

Ми не ставимо перед собою завдання в рамках цієї статті розказати про всю роботу, що проводиться у цьому напрямку, і розглянути всі завдання, які стоять перед нами. Відмітимо лишень, що і в цьому випадку вивчення і узагальнення методів і форм роботи на поліграфічних підприємствах, з нашої точки зору, є ще недостатнім.

Підсумовуючи викладене, можна вказати на деякі недоліки і виділити ряд найважливіших, на наш погляд, завдань в області НОП на поліграфічних підприємствах.

1. Роботи в області НОП на поліграфічних підприємствах часто охоплюють лише окремі напрямки, ведуться не комплексно. Слід звернути увагу підприємств на необхідність комплексного вирішення питання, охоплення усіх напрямків робіт в області НОП. Тільки при такій умові можливе повне використання резервів.

2. Фронт робіт в області НОП на підприємствах крупносерійного, серійного та дрібносерійного виробництва неоднаковий. Якщо на крупносерійних підприємствах проводиться значна робота в області НОП, то на дрібних підприємствах для цього немає таких можливостей. Тому науково-дослідним організаціям та відділам слід надавати велику допомогу міським і районним друкарням.

3. Багато недоліків в області НОП пояснюються відсутністю координації робіт в цій галузі. Покращання координації — надзвичайно важливе завдання.

4. Часто цінний досвід в області НОП на окремих підприємствах, в науково-дослідних організаціях і в учбових інститутах недостатньо розповсюджується в усій галузі. Необхідно оперативно організувати видання інформаційних листків, брошур, кінофільмів, що висвітлюють передовий досвід, і контролювати його вивчення. Це завдання під силу нашим НТТ і відповідним секціям товариства.

5. Необхідно вдосконалювати методи дослідження організації праці, відмовитися від оцінки «на око», як це часто має місце, і впроваджувати науково розроблену методику.

Комплексне вирішення цих завдань в області НОП, поряд із вирішенням інших проблем, буде сприяти підвищенню ефективності

поліграфічного виробництва: росту продуктивності праці, збільшенню випуску продукції і покращанню її якості, росту прибутку, рентабельності та інших показників. Спільними зусиллями робітників поліграфічної промисловості, науково-дослідних інститутів, активізацією роботи НТТ поліграфії та видавництв ці завдання необхідно і можна вирішити.

У. БАРИЧ

**SCIENTIFIC ORGANIZATION OF LABOUR AND ITS IMPORTANCE
FOR INCREASING THE PRODUCTION EFFICIENCY**

Summary

In the paper the questions of improving the labour's organization for the purpose of increasing the work effectiveness, are considered.
